אות ניט פאַר זיך, און זיין גאַנצע מציאות איז מקיים זיין דעם רצון העליון.

ער איז ניט אויסן אַז ער זאָל זיין דער „טראַכטער", דער „זאָגער" און דער „טוער", ער איז אויסן אַז די זאַך זאָל זיך אָפּטאָן, ובמילא איז אים קיין נפקא מינה ניט, צי די זאַך קומט דורך אים צי דורך אַן אַנדערן, אַבי די זאַך זאָל זיך אָפּטאָן.

און דורך דער עבודה פון מס"נ, אַז ער לייגט זיך אַוועק אינגאַנצן, ער לייגט אַוועק אַפילו זיין נשמה, און דער עיקר איז ביי אים מקיים זיין די מצוה, דאַן צאָלט אָפּ דער אויבער־שטער מדה כנגד מדה, אַז די הנהגה שלמעלה איז העכער פון נס, עס איז אַן ענין וואָס איז אינגאַנצן ניט פאַר־בונדן מיט מציאות.

יט. אַזוי ווי חנוכה זיינען אידן געשטאַנען מיט מס"נ, דערפאַר איז דעמאָלט געווען דער נס פון פך השמן אויף צו באַווייזן חיבתם של ישראל, וואָס עס האָט ניט קיין שייכות מיט ענינים פון מציאות. דורך דעם ענין פון הידורים איז די הנהגה פון ניסים שלמעלה מהטבע, אָבער עס איז פאַר־בונדן מיט גוף, מיט מציאות. אָבער דורך מס"נ וואָס ער לייגט אַוועק זיין מציאות אינגאַנצן, איז די הנהגה מלמעלה אין אַן אופן וואָס איז אינ־גאַנצן ניט נוגע צו מציאות.

אַזוי אויך פון צווייטן זייט, אַז די הנהגה שלמעלה איז ניט פאַרבונדן מיט מציאות, רופט זי אַרויס ביי אידן אַן אַוועקלייג פון מס"נ. און דוקא מס"נ איז דאָ ביי אַלע אידן, אַפילו ביי אַ קל שבקלים ווען עס דערנעמט אים [36] (אַנדערש ווי אין דעם ענין פון תורה, צדקה וכו').

דערפאַר, איז חנוכה וואָס דעמאָלט איז געווען די הנהגה למעלה אוין להראות חיבתם של ישראל — וואָס דאָס האָבן אידן אַרויסגערופן דורך מס"נ — האָט דאָס אַרויסגערופן ביי אידן דעם ענין פון מהדרין מן המהד־רין. ניט נאָר קיום המצות כתקונה, אויך ניט בלויז קיום המצות בהידור, נאָר מהדרין מן המהדרין, אַן אַוועק־לייג און אַ ביטול אין גאַנצן.

און דערפאַר איז אין נר חנוכה פאַראַן דער ענין פון מהדרין מן המהדרין וואָס עס איז ניטאָ ביי אַנדע־רע מצות, און אַלע אידן האָבן דאָס אָנגענומען, ווייל דער גאַנצער ענין פון חנוכה איז מהדרין מן המהדרין — ביטול אין גאַנצן, וואָס דאָס איז דער ענין פון מסירת נפש.

(משיחת נר ה' דחנוכה, תשי"ג)

פרשת ויגש

א. אויפ'ן פסוק ויגש אליו יהודה זאָגן רז"ל [1], אַז אין דער דאָזיקער הגשה (דערנענטערן זיך) צו יוסף'ן, איז יהודה געווען גרייט אויף אַלץ, אויך אויף מלחמה.

פאַרוואָס האָט יהודה אַזוי שטאַרק זיך איינגעשטעלט פאַר בנימין'ען, זאָגט דער פסוק ווייטער „כי עבדך ערב את

---

1) ב"ר צג, ו.

36) תניא פי"ט. ד"ה אין הקב"ה בא בטרוניא תרפ"ה. ספר המאמרים תש"ט ע' 118.

הנער". און דערפאר איז ער געווען גרייט אויך אויף מלחמה.

אין פלוג, ווי אזוי איז געווען רעכט ביי יהודה'ן מלחמה האלטן מיט יוסף'ן, בשעת אז יהודה מיט זיינע ברידער זיינען געווען א קליינע צאל און יוסף איז געווען דער הערשער וואס האט געהאט אונטער זיך גאנץ מצרים?

אמת טאקע, אז יהודה איז געווען א גבור, אבער יוסף מיט זיינע קינדער זיינען דאך געווען נאך גרעסערע גבורים, ווי עס ווערט דערציילט אין מדרש [2]), אז בשעת יהודה מיט די ברידער האבן געגעבן א קלאפ מיט די פיס אז גאנץ מצרים איז אויפגעטרייסלט געווארן, האט יוסף אויך געוויזן אזא גבורה, ביז אז יהודה האט געזאגט, זה גבור ממני — ער איז שטארקער פון מיר — היינט ווי איז ביי אים געווען רעכט צו האלטן מלחמה קעגן זיי?

נאר דער טעם אויף דעם איז: מצד דעם וואס יהודה האט גענומען אויף זיך די אחריות פון בנימין'ען — כי עבדך ערב את הנער — ער זאל אים צושטעלן צו יעקב'ן, איז ניט קוקנדיק אויף דעם וואס עס בלייבן דאך גאנץ די איבעריקע ברידער, האט ער זיך אבער מוסר נפש געווען אויך צוליב איין אידיש קינד, ווייל ער האט גענומען אחריות אויף זיך.

ב. און דאס איז אן אנווייזונג און א מוסר השכל פאר יעדער פאטער און מוטער, וואס דער אויבערשטער האט אויף זיי ארויפגעלייגט די אחריות פון יעדן איינעם פון זייערע קינדער, אז זיי דארפן זיך מוסר נפש זיין אפילו אויף איין קינד, אז מיט אים זאל ניט פאסירן דאס וואס עס דארף ניט פאסירן מיט א אידיש קינד.

און דורך דעם מס"נ אויף חינוך הבנים והבנות על טהרת הקודש, קומט מען צום אויספיר פון דער סדרה — ויפרו (און נאך כ'ערער) וירבו (ביז צו) מאד.

(משיחת ש"פ ויגש, תשי"א)

ג. אויפ'ן פסוק ואת יהודה שלח גו' להורות לפניו גשנה, ברענגט רש"י אין נאמען פון מדרש "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה".

בשעת דער אויבערשטער האט געהייסן יעקב'ן גיין אין מצרים, האט יעקב באווארנט פריער — לפניו — אז דארטן זאלן זיין ישיבות. הגם דער אויבערשטער האט אים צוגעזאגט אז ער וועט מיט אים מיטגיין, "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה", פונדעסטוועגן האט יעקב זיך באמיט צוגרייטן פריער ישיבות, און ערשט דאן איז ער געגאנגען אהין מיטן אויבערשטן, ווייל ישיבות איז דער יסוד און דער קיום פון אידן.

און די ישיבות וואס יעקב אבינו האט געגרינדעט, זיינען געווען די גאנצע צייט וואס אידן זיינען געווען אין מצרים, ווי די רז"ל [3]) זאגן: מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם, שנאמר [4]) לך ואספת את זקני ישראל.

אין אלע צייטן און אין אלע ערטער וואו אידן זיינען געווען, אפילו אין גלות מצרים, וואס איז געווען זייער

---

2) דארט צג, ז.

3) יומא כח, ב.

4) שמות ג, טז.

אַ שווערער גלות, זיינען געווען ישי־בות וואו מען איז געזעסן און געלע־רענט תורה, ווייל, ווי געזאָגט פריער: ישיבות זיינען דער עקזיסטענץ פון אידישן פאָלק.

ד. גלות מצרים איז געווען דער שווערסטער גלות פון אַלע גלות׳ן, אַפילו פון דעם איצטערדיקן גלות, מצד כמה ענינים:

א) גלות מצרים איז געווען נאָך פאַר מ״ת. הגם אַז אויך דעמאָלט האָט מען געלערענט תורה, ווי עס איז צו זען פון די פיל מאמרי רז״ל, אויך פון דעם מאמר גופא מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, פונדעסטוועגן, ווײבאַלד אַז די תורה וואָס זיי האָבן געלערנט איז געווען מיט זייער אייגע־נעם כוח, איז ווי הויך אַ נברא זאָל ניט דערלאַנגען — איז דאָס נאָר ביז שרש הנבראים, אָבער ניט העכער [5].

ב) גלות מצרים איז געווען דער ערשטער גלות ביי אידן, ובמילא איז דאָס געווען זייער שווער צו איבער־טראָגן. ווי מיר זען אַז ווען עס טרעפט זיך ביי איינעם אַן אומגליק ר״ל, איז דעם ערשטן מאָל דאָס זייער שווער איבערצוטראָגן, אָבער אַז דער זעלבער אומגליק טרעפט זיך ביי אים נאָך אַמאָל ר״ל, איז שוין ניט אַזוי שווער, וואָרום ער איז שוין „איינגעוואוינט״ אין דעם.

ג) אין מצרים זיינען אַלע אידן גע־ווען צוזאַמען. אין די שפּעטערדיקע גלות׳ן איז צדקה עשה הקב״ה בישראל שפזרן לבין האומות [6]. אַז אידן געפי־נען זיך אין פאַרשידענע פלעצער, איז אַז מען פייניקט אידן אין איין פלאַץ קען מען דערווייל איבערכאַפּן דעם אָטעם אין אַ צווייטן פלאַץ, און אויך העלפן די אידן וואָס געפינען זיך אין דעם שווערן מצב. דאַקעגן אין מצרים זיינען אַלע אידן געווען אין איין פלאַץ און אונטער איין ממשלה.

ד) מצרים איז געווען זייער אַ שווע־רע לאַנד, אַז אפילו קיין עבד [7] האָט ניט געקענט אַנטלויפן פון דאָרטן, און דאָ האָבן געדאַרפט אַרויסגיין פון מצרים ששים רבוא לבד נשים וטף (זעקס מאָל הונדערט טויזנט אויסער פרויען און קינדער).

פונדעסטוועגן, ניט קוקנדיק אויף די אַלע שוועריקייטן, לא פרשה ישיבה מהם. עס זיינען געווען שטענדיק ישיבות אין וועלכע מען איז געזעסן און געלערענט תורה.

ה. מען האָט שוין גערעדט מע־רערע מאָל, אַז תורה איז ניט ח״ו קיין היסטאָריע־בוך, נאָר יעדער ענין און סיפור, אַפילו יעדער אות פון תורה, איז אַן אָנווייזונג אין יעדער צייט און אָרט.

פאַראַן אַזעלכע וואָס טענה׳ן, אַז איצטער איז ניט קיין צייט פון ישי־בות, אין אַזאַ שווערן צושטאַנד איז גענוג אויך אַ תלמוד תורה, און אויב שוין יאָ ישיבות, איז אָבער ניט קיין ישיבות ווי אַמאָל, א. אַ. וו.

אויף דעם איז די הוראה פון גלות מצרים: דאָרט, אין מצרים, איז געווען אַ סך אַ שווערערער צושטאַנד ווי איצטער, און פונדעסטוועגן האָט מען

---

5) זע אויבן עמוד 40 און ווייטער.

6) פסחים פז, ב.

7) מכילתא. רש״י עה״ת שמות יח, ט.

ניט געמאַכט קיין חשבונות און מען האָט געלערנט תורה. נאָך מערער: ניט נאָר וואָס מען האָט ניט גע־מאַכט קיין חשבונות פון דעם שווערן מצב פון גלות, מען האָט אויך ניט געמאַכט קיין חשבונות וואוהין די תורה דערלאַנגט, צי אין שרש הנב־ראים צי העכער. היינט איצטער אַז דער גלות איז אַ סך גרינגער ווי דעמאָלט, און דער לימוד התורה איז אַ סך העכער ווי דעמאָלט, דאַרף מען אַודאי ניט מאַכן קיין חשבונות און עס דאַרפן זיין ישיבות.

ו. די זעלבע זאַך איז בנוגע אויס־האַלטן ישיבות: פאַראַן אַזעלכע וואָס טענה'ן אַז איצטער איז אים ענג — ענג אין קאָפּ און ענג אין קע־שענע, — אַז ער וועט אָפּעסן, אָפּ־טרינקען און אויסשלאָפן זיך, און עס וועט אים ווערן ברייטער אין קע־שענע, דעמאָלט וועט ער געבן אויף דער ישיבה, און ער וועט נאָך פראָוון מסירת נפש, און געבן אויך זיינע קינדער אין ישיבה, ביז דרייצן יאָר.

דאַרף מען אים זאָגן: מצרים איז געווען אַ סך אַ שווערערער גלות. מען האָט אַפילו קיין אייגענע קש — שטרוי — ניט געהאַט און מ'האָט געדאַרפט אַרומגיין אין אַ פרעמדע מדינה זוכן שטרוי, בשעת די נוגשים זיינען געשטאַנען מיטן בייטש אי־בערן קאָפּ און איבער דער פלייצע, און פונדעסטוועגן — קיין אייגענע שטרוי איז טאַקע ניט געווען, אָבער ישי־בות האָט מען אויסגעהאַלטן.

ז. אין גמרא [8] איז פאַראַן אַ קלער, וואו איז ערגער פאַרביי צו גיין — דורך אַ גאַס פון זונות אָדער פאַרביי

8) ע"ז יז, א.

אַן עבודה זרה. אין פלוג, דאַרף מען פאַרשטיין — מילא גיין פאַרביי זונות טויג ניט מצד ראי', ווארום ראי' אַפילו אַן הרהור — איז מעורר כידוע [9], אָבער וואָס אַרט דאָס אַז ער וועט גיין פאַרביי אַן עבודה זרה? דער טעם פון ראי' איז דאָך דאָרטן ניט שייך, ווארום וואָס וועט ער זען אויסער האָלץ און שטיינער? נאָר דער טעם איז: יעדער זאַך פועל'ט אויף דעם אויר וואָס אַרום אים, און אין אַן אָרט וואָס ס'איז פאַראַן טומ־אה, איז אין יענעם אויר דאָ המשכת הטומאה, און דער אויר קען פועל'ן אויפן מענטשן [10].

אַנטקעגן וואָס זאָג איך דאָס?

דער אויר פון גאַס, אַז איצטער איז ניט קיין צייט אויף ישיבות — האָט גע'פועל'ט אויך אויף אַ טייל תלמידי הישיבות.

עס זיינען דאָ תלמידים וואָס טע־נה'ן, אַז זיי איז שווער צו לערנען ווי מען באַדאַרף, ווייל זיי מוזן זיך פריער פאַרזאָרגן מיט פרנסה. ער קען ניט לערנען רואיק, ווארום עס דריקט אים שוין אין קאָפּ, מיט וואָס וועט ער מפרנס זיין די קינדער וואָס דער אויבערשטער וועט אים געבן נאָכדעם ווי ער וועט קומען צו דער צייט פון שידוכים, און מען וועט טאָן אין דעם, און ער וועט געפינען זיין בת גילו, און עס וועט זיין תנאים און דערנאָך חתונה און דערנאָך וועלן געבאָרן ווערן קינדער

9) משנה זבים פרק ב מ"ב. זע אויך קונטרס העבודה פ"ב.

10) וועגן דער ווירקונג פון לופט, זע אויך אין „היום יום" – י"א טבת. „קובץ ליובאַוויטש" שנה ראשונה חוב' ד ע' 63 (אגרות ח"א ע' רלה ואילך).

בשעה טובה ומוצלחת. אויך דאגה׳ט ער וואס וועט ער זיי איבערלאזן נאך הונדערט און צוואנציק יאר, ובמילא גייט ער שוין אוועק אין גאס — על כל פנים זיין כוח העמקה גייט אוועק — און טראכט וועגן „תכלית״ פון פרנסה.

פון וואנען קומט אזא געפיל צו תלמידי הישיבות? — פון דעם אויר פון גאס כנ״ל. ווארום, כאטש, דער רבי דער שווער האט געזאגט, אז די איז (אין אמעריקע) האט זיך שוין גערירט, אבער פונדעסטוועגן איז פאראן א חילוק און א מרחק אין דעם איז פון „זיך גערירט״, ביז אז עס זאל זידן און קאכן מיט דעם הוי׳ אלקיך אש אוכלה הוא [11]. דערצו זיינען נאך אויך פארבליבן שיריים פון פריער, און דער סוג תלמידים כאפן פון די פריערדיקע שיריים.

ח. א לימוד זכות איז טאקע דא אויף זיי, אז דאס קומט פון דער אטמאספער פון דער סביבה כנ״ל, אבער עס דארף דאך ניט זיין אזוי. און אויך אויף דעם איז דא א הוראה מהנ״ל:

אין מצרים איז אויסער דעם וואס עס איז געווען זייער א שווערער גלות כנ״ל, איז מען געווען אזוי שטארק דערדריקט אז מ׳האט גאר ניט פארנומען א מחשבה וועגן ארויס־גיין פון גלות. בשעת משה רבינו האט אנגעזאגט די בשורת הגאולה איז — ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה [12]. און פונדעסט־וועגן, איז אפילו איידער משה איז געקומען און געזאגט פקדתי, האט מען ניט געטראכט חשבונות. וואס וועט זיין דער „תכלית״, נאר מ׳איז געזעסן אין ישיבות און געלערנט. איז מכל שכן איצטער דארף ניט איינגיין אין קאפ, „וואס וועט זיין דער תכלית״, און מען דארף זיצן און לערנען ניט טראכטנדיק קיין חשבונות.

ובפרט אז איצטער איז די עבודה א סך א גרינגערע ווי דעמאלט. ווי עס איז באוואוסט [13]) אז ר״ב ניצוצות פון די רפ״ח ניצוצות שנפלו, האט מען מברר געווען אין גלות מצרים, ווי עס שטייט וגם ערב ר״ב עלו אתם און עס איז געבליבן ניט מער ווי פ״ו ניצוצות בגימטריא אלקים, און אויך פון די פ״ו ניצוצות גופא, האבן אידן במשך הזמן, מיט שוויס און מיט בלוט, א סך פון זיי מברר געווען, און ס׳איז געבליבן נאר פכים קטנים וואס מ׳דארף מברר זיין.

ובמילא איז דאך די עבודה א סך א לייכטערע, ווייל: א) עס איז גע־בליבן נאר א מיעוט צו מברר זיין. ב) עס איז פאראן דער סיוע הניצוצות וואס מ׳האט שוין מברר געווען.

(משיחת ש״פ שמות, תשי״ג)

ט. עס שטייט אין כתבי הארי־ז״ל [14]), אז דורך דעם „הא לכם זרע״ וואס אין דעם איז אויך אנגעדייט אז יוסף האט זיי געגעוויט מל זיין זיך, האט מען מוסיף געווען חיות אין מצרים — קליפות, — ענין גלות מצרים. און אין הא לחמא עניא איז מרומז אויך די גאולה.

---

11) דברים ד, כד.

12) שמות ו, ט.

13) תורה אור ס, ג.

14) פע״ח שער חהמ״צ פ״ו. סי׳ האריז״ל בהגדה.

— דאָס איז אויך דער טעם וואָס נוסח האריז״ל אין דער פיסקא הא לחמא עניא איז — הא בצירי און ניט הָא בקמץ.

(דער חילוק פון הָא בקמץ ביז הא בצירי איז אויך אין פירוש: הָא (בקמץ) לחמא עניָא כו׳ איז דער טייטש: דאָס איז די לחמא עניָא וואָס אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, און הא (בצירי) לחמא עניא כו׳ איז דער פשט: נאָט אייך[15]) לחמא עניא).

י. בכדי צו פאַרשטיין ווי אַזוי דער „הא לחמא עניא״ איז אַ באַ־וואָרעניש און אַ תיקון אויף דעם „הא לכם זרע״, דאַרף מען פריער דערקלערן דעם ענין פון דעם קלקול — שאָדן — וואָס עס איז אַרויס־געקומען פון דעם וואָס יוסף האָט געזאָגט, הא לכם זרע.

אין פלוג איז דאָך ניט פאַרשטאַנ־דיק פאַרוואָס האָט דער „הא לכם זרע״, וואָס יוסף האָט געזאָגט צו די מצריים, ניט געטויגט. על פי שכל דאַרף דאָך אויסקומען, אַז די הנהגה פון יוסף׳ן בכלל וואָס ער האָט גע־זאָגט הא לכם זרע, איז ניט נאָר וואָס עס האָט ניט געדאַרפט ברענגען קיין חסרון, נאָר אדרבה, נאָך אַ מעלה. אויסער דעם וואָס מיט דעם „ואת העם העביר״ גו׳ — איבער־פירנדיק די מצריים פון איין אָרט צום צווייטן האָט ער אַראָפּגענומען די שאַנד פון זיינע ברידער, מען זאָל זיי ניט רופן גולים (גלות־מענטשן)[16]), איז דאָך אויך ידוע אַז ד׳ער ענין פון יוסף ברוחניות איז צדיק יסוד עולם[17]) און זיינע אַלע עובדות זיינען געווען השפעות פון ג־טלעכקייט — איז דאָך דאָס די כוונה הרצוי׳ צו פאַרשפּרייטן און משפיע זיין ג־טלעכקייט צו אַלעמען, אַפילו צו מצריים?

נאָר דער ענין איז:

יוסף האָט דאָס געטאָן מדעת עצמו. דערפאַר איז כאָטש ער האָט טאַקע גע׳פועל׳ט ביי די מצריים אַ דער־נענטערונג צו קדושה, אָבער וויבאַלד ער האָט דאָס געטאָן מדעת עצמו, האָט עס געבראַכט אַ הוספה פון חיות — לעבן — אין קליפות, ווייל מצרים, פון זייער זייט, זיינען נאָך אינגאַנצן ניט געווען ראוי צו דעם.

דאָס האָט געבראַכט די שטאַרקייט פון גלות מצרים, וואָס דאָס איז דער פשט פון הא לחמא עניָא כו׳ בארעא דמצרים, אַז דאָס וואָס יוסף האָט געזאָגט הא לכם זרע, איז געווען אַ סיבה אויף דער שטאַרקייט פון גלות מצרים.

ענלעך געפינט מען אויך ביי משה רבינו אַז דורך דעם וואָס ער האָט מיטגענומען דעם ערב רב מדעת עצמו, האָט דאָס געבראַכט דעם חטא פון עגל. ווי דער אויבערשטער האָט אים געזאָגט[18]) שחת עמך אשר העלית גו׳ — וואָס דו האָסט זיי אַרויפגע־בראַכט[19]).

יא. כ״ק מו״ח אדמו״ר שרייבט אין אַ סך פון זיינע בריוו, אויך איז דאָס פאַראַן אין פאַרשידענע מאמרים, אַז פון יעדער זאַך וואָס מען לערנט איז דער עיקר: אַרויסנעמען פון דעם אַ בכן אין עבודה.

דער פריערדיקער ענין אין שייכות צו עבודה איז:

---

15) אין מדרש לקח טוב צו ויגש מז, כג: הא לכם מלשון הליכי.

16) חולין ס, ב.

17) משלי י, כה.

18) שמות לב, ז.

19) שמות רבה פמ״ב, ו. זח״ב מה, ב.

מען מאַנט דאָך שטענדיק, מען זאָל מקרב זיין אַלעמען, ניט רעכענענדיק זיך ווער עס זאָל ניט זיין. אָבער מען דאַרף שטענדיק געדענקען אַז מען זאָל אַליין ניט אָפּטרעטן, און דער קירוב וואָס מען איז יענעם מקרב דאַרף זיין אָן קיינע פשרות חס ושלום אין תורה און מצוות.

און לויט דעם באַוואוסטן וואָרט, אַז בשעת איינער טרינקט זיך רחמנא לצלן מוז מען אים ראַטעווען, אָבער מען דאַרף זיין פאָרזיכטיק אַז מען זאָל אַליין ניט דערטרונקען ווערן ח״ו.

און ווי מען האָט שוין אַמאָל גע־רעדט [20]) אין דעם פירוש פון דער משנה [21]) הוה מתלמידיו של אהרן כו׳ אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, אַז אין דעם זיינען פאַראַן צוויי הוראות: א) מען דאַרף מקרב זיין אַלעמען, אַפילו בריות (ד. ה. אַזעלכע וועלכע האָבן ניט קיין אַנדער זכות מער ניט ווי דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט זיי באַשאַפן); ב) דער אופן אין דעם דאַרף זיין „ומקרבן לתורה״, ניט צופּאַסן די תורה לויט דעם גייסט פון די בריות, חס ושלום, נאָר אדר־רבה, מקרב זיין די בריות צו תורה — תורה תמימה אָן קיינע פשרות. אַזוי אויך בנוגע מנהגי ישראל וואָ־רום מנהגי ישראל תורה [22]).

יב. וואָס ס׳איז נוגע לפועל:

פאַראַן אַזעלכע וואָס טענה׳ן, בשעת איך קען מקרב זיין אַ אידן צו אי־דישקייט — איז וואָס זאָל איך דאָ גיין מאַכן חשבונות? איך וועל פאַר־בויגן אַ ביסל וועגן מחיצות אין אַ שול וכדומה, דערווייל אָבער וועלן דאָך קומען נאָך אַ סך אידן אין שול, און זיי וועלן נענטער ווערן צו אי־דישקייט.

און נאָך טענה׳ט מען: מילא אין אַ סביבה פון אידן שומרי תורה ומצוות, דאַרף מען טאַקע מהדר זיין אויך אויף אַ קוצו של יו״ד, אָבער בשעת מען געפינט זיך אין אַן אָרט וואָס ס׳איז דאָ קעגנערשאַפט צו תו־רה ומצוות, דעמאָלט דאַרף מען פאַר־בויגן אויפן „טפל״, בכדי צו פאַר־היטן דעם עיקר.

איז למה הדבר דומה — צו וואָס איז דאָס געגליכן — צו איינעם וואָס וועט זאָגן, אַז אין דער היים און אין אַ שעת שלום וועט ער גיין מיט כלי־זיין, וואָרום הגם עס איז טאַקע אַ שעת שלום, פונדעסטוועגן איז זיכע־רער בשעת ער וועט גיין מיט כלי זיין. אָבער בשעת ער גייט אויף מלחמה, וועט ער גיין אָן כלי־זיין, ווײַלע: ערשטנס, וויל ער אַז מען זאָל ניט דערקענען אַז ער איז אַ שונא. צווייטנס, כדי ער זאָל זיך קענען גרינגער באַוועגן, בשעת ער וועט דאַרפן. פאַרשטייט מען דאָך אַז עס איז אַ שטות גדול ומוחלט.

יג. אויף אַ געוויסער אסיפת הר־בנים מיט יאָרן צוריק האָט איינער געזאָגט, אַז בשעת מען נוצט וואַסער אויף טרינקען, איז אַ נפקא מינה צי עס איז גוטע וואַסער צי ניט; בשעת מען דאַרף אָבער לעשן אַ שריפה, איז ניט קיין נפקא מינה וועלכע וואַסער דאָס איז. האָט אים ב״ק מו״ח אדמו״ר געענטפערט: דאָס איז נאָר דאַן בשעת עס איז זיכער אַז דאָס איז וואַסער, עס איז מער

20) זע אויך לקו״ש ח״ב ע׳ 16־315.

21) אבות פ״א מי״ב.

22) זע ירושלמי פסחים פ״ד ה״א ובפרקי דר״א פמ״ה.

ניט אַ קלער צי ס'איז ריינע וואַסער אָדער ניט. בשעת אָבער עס איז גאָר ניט קיין וואַסער, נאָר עס איז קעראָסין — נעפט — דעמאָלט איז ניט נאָר וואָס מען קען דערמיט ניט לעשן די שריפה, נאָר אדרבה, די שריפה וועט נאָך ווערן שטאַרקער, הגם אַז קעראָסין איז אויך אַ משקה.

און אַזוי איז אויך בנוגע דעם אויבנדערמאָנטן ענין, אַז מיט משנה זיין אַפילו אַ מנהג ישראל איז ניט נאָר וואָס מען קען דערמיט ניט פועל'ן לטובה אויף דער סביבה, נאָר גאָר פאַרקערט.

אַזוי ווי עס איז דאָ אין גמרא [23], בנוגע די סליחה וכפרה פון יום כפור, אַז אַפילו למאן דאמר עצומו של יום מכפר אָן תשובה, און אַפילו אויף עבירות וואָס ער האָט געטאָן יום כיפור גופא, אָבער אויף עבירות וועלכע ער האָט געטאָן אין יום כיפור, וואָס זיינען פאַרבונדן מיט איסורים פון יום כיפור אַליין, איז יום כיפור ניט מכפר, ווייל אין קטיגור נעשה סניגור [24].

יד. און אויף דער טענה, אַז וועמען אַרט דאָס אַז ער וועט פאַרבויגן אַ חוט השערה, וויבאַלד אַז דורך דעם וועט ער פאַרדינען דעם עיקר?

זיינען פאַראַן דערויף צוויי תשובות:

א) אפילו אויב עס וואָלט געווען זיכער, אַז מען וועט האָבן דורך דעם די גרעסטע תועלת אין קירוב ישראל לאביהם שבשמים, שטייט אָבער אויף אַזעלכע ענינים: אל תהי צדיק הרבה [25]. מען דאַרף ניט זיין פרימער פון דער תורה. וויבאַלד אַז על פי שולחן ערוך טאָר מען ניט, דאַרף ער ניט זיין פרימער פאַרן שולחן ערוך, און דאַרף ניט זאָרגן אויף מקרב זיין אידן צו אידישקייט מער ווי תורה זאָרגט.

קען ער דאָך ווייטער טענה'ן: גוט, איך בין טאַקע ניט מחויב צו זאָרגן פאַר אידן מער ווי תורה זאָרגט פאַר זיי, אָבער וועמען אַרט דאָס אַז איך וועל יאָ זאָרגן? דאַרף מען אים ענטפערן אַז ס'איז ניט אַזוי, ער האָט באמת ניט קיין רשות עובר צו זיין אויף דברי תורה, צוליב זיין פרומקייט. און ווער זאָגט דאָס אַז די תועלת פון מקרב זיין אידן (וואָס ער מיינט אַז ער וועט דורכדעם דערגרייכן) איז וויכטיקער ווי דער דין אין שולחן ערוך.

ב) דאָס אַלץ וואָלט געווען אַפילו אויב מען וואָלט געווען זיכער אַז דער סאָרט פירונג ברענגט אַ וויכטיקן נוצן. דער אמת איז אָבער, אַז וויבאַלד דאָס איז ניט על פי תורה, וועט עס זיכער ניט ברענגען קיין תועלת — נוצן — נאָר אַדרבה, קלקול — שאָדן.

טו. און דאָס איז וואָס מיר זאָגן: הא לחמא עניא די אַכלו אבהתנא בארעא דמצרים, וואָס דאָס איז אַ תיקון אויף דעם וואָס יוסף האָט געזאָגט הא לכם זרע.

מיר ווייסן — זאָגן מיר — אַז דורך דעם וואָס יוסף האָט געזאָגט הא לכם זרע איז — אכלו אבהתנא

23) זע כריתות ז, א. צפנת פענח (להגאון הרגצובי) על הרמב"ם הל' יבום פ"ד ה"כ.

24) ברכות נט, א.

25) קהלת ז, טז.

בארעא דמצרים, האט דאס גורם געווען דעם גלות מצרים כנ״ל. דערפאר איז כאטש כל דכפין ייתי וייכול כל דצריך ייתי ויפסח, מען דארף טאקע אלעמען מקרב זיין, אבער מען דארף עס טאן נאר אין דעם וועג ווי תורה מאנט, טאקע ייתי וייכול, אבער מיטן באדינג אז ייתי ויפסח, ער דארף און מוז מאכן דעם גאנצן סדר הפסח.

און דורך דעם וואס מען גייט אין דער וועג, פועל'ט מען, אז הגם השתא הכא און השתא עבדין, פונדעסטוועגן איז לשנה הבאה בארעא דישראל און לשנה הבאה בני חורין.

(משיחת ליל ב' דחה״פ, תשי״ד)

פרשת ויחי

א. די ברכה מיט וועלכער יעקב אבינו האט געבענטשט זיין זון אשר איז: מאשר שמנה לחמו. זאגט אויף דעם רש״י אז דאס מיינט, אז ביי אים זאל זיין א סך בוימל, און רש״י איז מוסיף אז דאס איז אויך געווען משה רבינו'ס ברכה צו אשר'ן — וטובל בשמן רגלו [1].

מען האט שוין א סך מאל גערעדט וועגן דעם, אז אלע ענינים וואס זיינען דא אין גשמיות, זיינען אויך דא אין רוחניות. און אדרבה — פון די ענינים אין רוחניות קומען אראפ די זעלבע ענינים אויך למטה אין גשמיות.

אויב דאס איז אזוי אין ענינים פון וועלט, איז מכל שכן וקל וחומר אז די ענינים וועלכע שטייען אין תורה, זיינען דא אין רוחניות. ווארום יעדער ענין פון תורה האט דאך אין זיך ניט נאר דעם פשט נאר אויך דעם רמז, דרוש און סוד.

אזוי אויך די ברכה „מאשר שמנה לחמו" און „וטובל בשמן רגלו" איז כאטש אין מקרא יוצא מידי פשוטו [2], אז ס'איז טאקע געווען — פשוט אין גשמיות — א סך זיתים (אוילבירטן) אין דער נחלה פון אשר, ווי רש״י ברענגט דערויף דעם סיפור וואס ווערט דערציילט אין גמרא [3], שעפט דאס אבער ניט אויס דעם גאנצן אינהאלט פון פסוק, און עס איז זיכער פאראן דער ענין אויך אין רוחניות.

ב. דער ענין פון וטובל בשמן רגלו אין רוחניות איז:

שמן איז א רמז (אנדייטונג) אויף חכמה [4], וואס חכמה איז דער העכסטער טייל ביי דעם מענטשן. רגל איז דער נידעריקסטער טייל פון מענטשן. וטובל בשמן רגלו מיינט, אז — רגל נוצט זיך מיט שמן, ד. ה. אז כאטש אויסערלעך איז דאך רגל די נידעריקסטע מדריגה, פונדעסטוועגן איז פאראן אין איר גאר א גרויסע מעלה, ביז אז אפילו חכמה — שמן — קומט ניט צו דער מעלה,

1) דברים לג, כד.

2) שבת סג, א.

3) מנחות פה, ב.

4) ראה שם.